

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۰۹/۲۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۱۲/۱۹

فصلنامه علوم و فنون نظامی

سال یازدهم/ شماره ۳۴، زمستان ۱۳۹۴

صص ۵۶-۳۹

شناسایی نقش و کارکردهای اقتدار اطلاعاتی در دفاع همه‌جانبه

حمید همت^۱

چکیده:

برقراری امنیت و حفظ کشور در برابر هجوم و هیمنه‌ی دشمنان یکی از دغدغه‌های اساسی دولت و دولت‌مردان است. در رویکرد یا برداشت مدرن از مفهوم دفاع ملی، تهدیدات خارجی سرشتی صرفاً نظامی نداشته و می‌تواند شامل جنگ سیاسی، جنگ اقتصادی، جنگ فرهنگی و جنگ اطلاعاتی (به مفهوم گسترده آن) نیز بشود و علاوه بر این، همه این سطوح و انواع گوناگون جنگ‌ها می‌توانند از ابعاد سخت‌افزارانه و نرم‌افزارانه، به‌گونه‌ای توأمان برخوردار باشند، بالطبع در چنین شرایطی و برای دستیابی به اهداف منطبق با منافع ملی کشور، اقتدار اطلاعاتی - امنیتی امری اجتناب‌ناپذیر خواهد بود. بنابراین دغدغه اصلی این پژوهش شناخت نقش اقتدار اطلاعاتی در دفاع همه‌جانبه بوده که به روش توصیفی - تحلیلی موردپژوهش قرار گرفته است. نوع تحقیق توسعه‌ای - کاربردی، روش جمع‌آوری داده‌ها اسنادی - کتابخانه‌ای با ابزار فیش‌برداری و روش تجزیه و تحلیل به صورت کیفی و مباحثه‌ای با تعداد ۱۵ نفر از نخبگان اطلاعاتی و امنیتی است. نتایج تحقیق حاکی از آن است که با توجه به گستردگی مؤلفه‌های دفاع همه‌جانبه در حوزه‌های فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و نظامی، نگاه اطلاعاتی نیز با رویکرد ایجاد اقتدار اطلاعاتی کشوری به مضامین تهدیدشناسی و دشمن‌ستیزی منطبق با ویژگی‌های بررسی‌شده در این مقاله، همواره در نظام تصمیم‌گیری کشوری با امکان پیوند بخشی روش‌مند فی‌مابین حوزه‌های دفاعی، امنیتی و اطلاعاتی نقش بسزایی خواهد داشت.

واژه‌های کلیدی:

اطلاعات، اقتدار اطلاعاتی، دفاع همه‌جانبه، امنیت

مقدمه

بشر در طی مسیر تکاملی زندگی خود جوامع متعددی رو پشت سر گذاشته و تجربیات گوناگونی را اندوخته است. اختراع رایانه در اواسط قرن بیستم (عصر صنعتی)، گسترش شبکه‌های ارتباطی و اهمیت اطلاعات و بهره‌گیری از آن در حیات اجتماعی، منشأ تحولات نوینی در زندگی انسان گردید که از آن دوران به دوران نو و عصر اطلاعات یاد می‌کنند و پیامد آن انقلاب اطلاعات و فناوری ارتباطاتی است. امروزه انسان، جامعه‌ای مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات را تجربه می‌کند که از ویژگی‌های خاص خود برخوردار است؛ چنین جامعه‌ای با مفاهیم جدیدی از حوزه‌های قدرت همچون اطلاعات و فناوری اطلاعات سروکار دارد و نیازمند توانمندسازی در این بخش‌ها در جهت تأمین منافع خود با رویکرد حفظ منافع حساس و حیاتی کشور، کاهش هزینه‌های امنیت ملی و جلوگیری از غافل‌گیری است، که مبتنی بر موارد ذیل است:

✦ شناخت صحیح و دقیق تهدید.

✦ ارزیابی توان و ظرفیت‌های تهدید.

✦ شرایط و وضعیت مطلوب تحقق تهدید.

✦ ارزیابی خطرات ناشی از وقوع تهدید.

در حال حاضر به دلیل حفظ سیاست استقلال‌خواهی و برنامه صلح‌آمیز هسته‌ای، تهدیدهای متعددی از سوی قدرت‌های استکباری متوجه جمهوری اسلامی ایران است، ارزیابی این تهدیدات و خطرات ناشی از آن در ابعاد گوناگون و همچنین آمادگی پاسخ به آن‌ها از اساسی‌ترین اقدامات یک سامانه اطلاعاتی است که باید قبل از اعمال تهدید انجام شود. بنابراین وجوه الزام‌آفرین در اهتمام بر مبحث حاضر نیازمند پیوند ماهیتی میان الگوی موردنظر یعنی اقتدار اطلاعاتی در دفاع همه‌جانبه با تمهیدات امنیتی- دفاعی (به‌عنوان پشتوانه‌ای اساسی برای تحقق هدف‌ها و منافع ملی)، تنظیم منطقی اسناد راهبردی منطبق با آرمان‌ها و مطالعه‌های ملی و سیاست امنیت ملی است که منجر به تحقق راهبردهای دفاع ملی خواهد شد. هدف اصلی این تحقیق تبیین مبانی و دلایل لازم برای پیوند میان اقتدار اطلاعاتی و دفاع همه‌جانبه بوده که جامعیت و فراگیری رویکرد دفاع همه‌جانبه و امکان تعمیم روش‌شناسانه آن به مقتضیات نوین امنیتی - دفاعی کشور، از نافذترین دلایل برای پیوند آفرینی میان رویکرد دفاع همه‌جانبه و اقتدار اطلاعاتی محسوب می‌شود. بنابراین این پژوهش به دنبال پاسخ به این سؤال است که نقش اقتدار اطلاعاتی در دفاع همه‌جانبه چیست و عوامل مؤثر در این حوزه کدام‌اند؟

همکاری مؤثر بین سطوح مختلف اطلاعاتی حاکی از آن است که به علت تنوع اطلاعات، روش‌های جمع‌آوری اطلاعات، سامانه‌ها و سازمان‌های جمع‌آوری‌کننده اطلاعات، باید به نحوی زمینه تعامل مؤثر بین تمامی سامانه‌ها و روش‌ها را برقرار نموده تا مأموریت و وظایف محوله به سرمنزل مقصود رهنمود شود. از این‌رو اطلاعات متناسب با شرایط دشمن در ابعاد نیرو، تجهیزات و ضرورت‌های ژئوپلیتیک منطقه قابل ارزیابی است. از طرفی نوع سامانه‌های به کار گرفته‌شده توسط دشمن و میزان کارایی آن‌ها به‌عنوان یک پارامتر مهم در این عنصر نقش بسزایی دارند. سرمایه‌گذاری سنگین دشمنان نظام و حاکمیت ج.ا.ایران در جمع‌آوری هر چه بهتر و دقیق‌تر اطلاعات، بیانگر این پیام نگران‌کننده است که در یک اقدام متقابل لازم است گام‌های سریع‌تری در جهت نیل به اهداف اطلاعاتی نظیر: توجه به فرآیند جمع‌آوری، پردازش و تحلیل اطلاعات، دسترسی به فناوری اطلاعاتی و سهمیم نمودن اطلاعات معتبر در تصمیم‌گیری کلان اطلاعاتی برداشته شود.

در همین راستا در این پژوهش ابتدا به تعریف مباحثی همچون اطلاعات، اقتدار اطلاعاتی، دفاع، دفاع همه‌جانبه و امنیت پرداخته‌شده و سپس عوامل مؤثر و نقش‌آفرین اقتدار اطلاعاتی در دفاع همه‌جانبه مورد واکاوی قرار گرفته است.

مفاهیم و مبانی نظری تحقیق

دفاع همه‌جانبه

دفاع همه‌جانبه را می‌توان کاربست تمامی ظرفیت‌ها و مقدرات موجود برای مواجهه با تهدیدهای فراوان نظام دانست. دفاع همه‌جانبه، مفهومی با ظرفیت معنایی فراوان است. چنین ظرفیتی اجازه می‌دهد که از زوایای گوناگون به این مفهوم نگریسته شود. دفاع همه‌جانبه، دفاع از ارزش‌هایی است که مورد تهدید هستند و یا خواهند بود. انقلاب اسلامی در طول حیات خود با طیف کاملی از تهدیدها روبه‌رو شده است. امام خمینی (ره) به عنوان بنیانگذار جمهوری اسلامی، برای تولید و بازتولید امنیت در جامعه، مفهوم دفاع همه‌جانبه را مطرح کردند. به دلیل ماهیت انقلاب، «مردم‌سازی» کارها به ویژه مقوله دفاع و امنیت «دفاع همه‌جانبه» از مهم‌ترین این تغییرات انقلاب اسلامی است (آقاجانی و عسگری، ۱۳۹۰: ۹)

امنیت

امنیت^۱ انتظار نخست انسان‌ها از حکومت‌هاست که امروزه ابعاد گسترده و متنوعی یافته است. «امنیت از جمله دیرپاترین آمال بشر و یکی از لوازم و شروط بهزیستی و بهروزی وی تلقی گردیده و از دیدگاه آبراهام مازلو^۲، ابزار حرکت به سوی «خودشکوفایی انسانی» محسوب می‌شود؛ به‌گونه‌ای که وی در اولویت‌بندی نیازهای بشر بلافاصله پس از نیازهای اولیه (هوا، غذا، مسکن، پوشاک)، نیاز به امنیت را جای‌داده و سایر نیازهای انسانی را باوجود ضرورت غیرقابل‌انکار آن‌ها، در اولویت‌های بعدی آورده است» (مرادیان، ۱۳۸۵: ۸۸). اگر در تعاریف امنیت دقت شود می‌توان چنین برداشت نمود که نقطه مشترک در تمام تعاریف، روی ضرورت «حفظ وجود خود» متمرکز است. به‌عبارت‌دیگر می‌توان امنیت را «حفظ ذات و صیانت نفس از اساسی‌ترین خطرات» دانست. برخی صاحب‌نظران حفظ خود یا «صیانت ذات و نفس» را در پنج مقوله «حفظ جان مردم»، «حفظ دین، باورها و ارزش‌های مردم»، «حفظ تمامیت ارضی»، «حفظ نظام اقتصادی سیاسی» و «حفظ استقلال و حاکمیت کشور» خلاصه نموده‌اند. (مرادیان، ۱۳۸۷: ۱۷۸).

امنیت ملی از دو بعد به‌هم‌پیوسته امنیت داخلی و امنیت خارجی تشکیل شده است. جنبه داخلی امنیت ملی، امنیت یک ملت در برابر تهدیدهای پیدا و پنهان در درون مرزها ملی را شامل می‌شود. این تهدیدها می‌توانند سیاسی (شورش، جدایی‌طلبی و ...)، اقتصاد (نابسامانی‌ها و بحران‌های اقتصادی و ...)، نظامی (کودتا و جنگ داخلی و ...) و اجتماعی (آشوب و شورش اجتماعی و ...) باشند، که هر کدام به‌نوعی دولت ملی را تحت تأثیر قرار داده و موجودیت آن را مورد تهدید قرار می‌دهند. جنبه خارجی امنیت ملی به تهدیدهای برون‌مرزی علیه یک دولت مربوط می‌شود که دارای ابعاد سیاسی (انزوا و اعمال فشارهای سیاسی)، نظامی (حمله نظامی یا تهدید به حمله، تقویت بنیه نظامی دشمن)، اقتصادی (مانند تحریم‌های اقتصادی) و فرهنگی و اجتماعی است. امروزه این امر پذیرفته شده که به دلیل ارتباطات گسترده و نزدیکی ملل با یکدیگر، امنیت ملی در ابعاد خارجی و داخلی به یکدیگر مرتبط بوده و تحت تأثیر یکدیگر قرار دارند. (مرادیان، ۱۳۸۷: ۱۷۸).

اطلاعات

اطلاعات مبنا و پایه هر برآورد و تصمیم‌گیری بوده و اطلاعات دقیق، صحیح و به‌موقع، می‌تواند در دستیابی به کامیابی به‌عنوان یک رکن اساسی عمل نماید، از این‌رو در رسیدن به اطلاعات

1- security

2 -Abraham Maslow

صحیح فرآیندی تحت عنوان "مدار اطلاعاتی" طی می‌شود که علاوه بر علمی بودن، از کارهای اضافی و اتلاف وقت وسایل و انرژی می‌کاهد (هدایت، ۱۳۸۷، ۱۴).

ازلحاظ نظری اطلاعات به هر نوع داده‌ای اطلاق می‌شود که با استفاده از روش‌های مختلف مطالعه، مشاهده، شایعه و... جمع‌آوری می‌شود و دانش اطلاعاتی است که از بصیرت به درک تبدیل شده باشد. (هیل، ۱۳۸۱: ۲۷).

واژه لاتین «این فورمیشن»^۱ در زبان فارسی به معنای عمومی اطلاعات است ولیکن در ادبیات علمی دهه‌های اخیر در قالب‌های مختلفی مانند مدیریت اطلاعات، عصر اطلاعات، جامعه اطلاعاتی، سیاست اطلاعاتی، راهبرد اطلاعاتی و... بکار رفته است (عرب انصاری، ۱۳۹۰: ۱۶). در کاربرد متداول در جامعه، واژه اطلاعات^۲ مترادف با دانش یا دانایی است (همان: ۱۷). اطلاعات مجموعه دانستنی‌های معتبر منتهی به ایجاد شناخت مبتنی بر حقایق هستند و قابل بهره‌برداری در حوزه‌های مختلف سیاسی، اجتماعی، نظامی، امنیتی است.

تحول اطلاعاتی

تعریف دقیق جهانی که مورد قبول همه باشد از جامعه و تحول اطلاعاتی وجود ندارد. اکثر نظریه پردازان بر این نکته توافق دارند که تحول جامعه اطلاعاتی حاصل تغییراتی است که از دهه ۱۹۷۰ شروع شد و امروزه طرز کار جوامع را از بنیاد متحول کرده است. برخی افراد نظیر آنتونیو نگری جامعه اطلاعاتی را جامعه‌ای توصیف کرده‌اند که مردم آن کار غیرمادی انجام می‌دهند که به تولید دانش و فرهنگ اشاره دارد. مشکلی که این تعریف دارد این است که پایه‌های مادی و صنعتی جامعه را ندیده می‌گیرد ژان فرانسوا لیوتارد گفت که اطلاعات نیروی اصلی تولید در دهه‌های اخیر شده است و دانش به شکل یک کالا درآمده است. او افزود که جوامع پسا صنعتی دانش را در دسترس عوام قرار می‌دهند زیرا اطلاعات و فناوری‌ها در جامعه گسترش می‌یابد و روایت بزرگ ساختارها و گروه‌های تمرکز یافته را می‌شکند. او این شاخصه را ویژگی جامعه پست مدرن می‌دانست. (Beniger, James R. 1986) ردوان ریچا معتقد بود که جامعه به یک تمدن علمی بر پایه خدمات، آموزش و فعالیت‌های خلاقانه در حال تغییر شکل است. این دگرذیسی حاصل پیشرفت و نفوذ فناوری‌های نوین به ویژه فناوری‌های رایانه‌ای است. در سال‌های اخیر مفهوم جامعه شبکه‌ای اهمیت ویژه‌ای در نظریه جامعه اطلاعاتی پیدا کرده است. منطق شبکه‌ای در کنار اطلاعات، توسعه، انعطاف‌پذیری و یک پارچگی یکی از

^۱--Information

^۲-Intelligence

ستون‌های اصلی پارادایم فناوری اطلاعات است. بخش‌های مختلف یک جامعه در عصر اطلاعات در بستر شبکه به یکدیگر متصل می‌شوند. به عبارت دیگر شبکه‌های همچون شبکه عصبی پیکره جامعه اطلاعاتی می‌باشند. (ibid)

سلسله‌مراتب اطلاعات (ساختار اطلاعات)

الف) داده‌ها (اطلاعات خام یا خبر): دانستنی‌های از دشمن می‌باشند که هنوز مورد ارزیابی و پرورش قرار نگرفته و صحت و وسقم آن‌ها مشخص نیست. این داده‌ها پایه، اساس و اولین مرحله از چرخه جمع‌آوری اطلاعات می‌باشند این داده‌ها شامل هرگونه مشاهده، ارتباط، گزارش، شایعه، تصویر، عکس، فیلم، نمودار، لوح، سیگنال و ... که مربوط به یک دشمن حقیقی یا احتمالی یا منطقه عملیات و یا یک موضوع حائز اهمیت است. (رهنامه هدف‌یابی آمریکا، ۲۰۰۹، ۲۰)

ب) اطلاعات پردازش (پرورش) شده: شامل پردازش و تصفیه اطلاعات خام (داده‌ها) است. پس از این مرحله اطلاعات تا حدودی جهت تجزیه و تحلیل آماده می‌گردد. مانند تفسیر اولیه تصاویر، فیلم‌ها و ترجمه اطلاعات ره‌گیری شده و...
اطلاعات تجزیه و تحلیل شده: در این سطح، اطلاعات حاصله از منابع مشابه و مختلف باهم مقایسه و ترکیب شده تا یک نتیجه کلی به دست آید. (دهقانی، ۱۳۸۹، ۴۳)

ویژگی‌های اطلاعات

اطلاعات به دست آمده از منابع جمع‌آوری اخبار در صورتی که دارا بودن یک سری از ویژگی‌ها ارزشمند خواهند بود در غیر این صورت نه تنها در تصمیم‌گیری کمکی نخواهد کرد بلکه باعث انحراف فرماندهان نیز خواهد شد. مهم‌ترین این ویژگی‌ها عبارت‌اند از:

الف) دقت: به منظور هر چه بهتر پشتیبانی نمودن عملیات نظامی، محصولات حاصله از اطلاعات باید تا سر حد امکان دقیق باشد. دقت موجب اطمینان و صحت می‌گردد. این مسئله مستلزم تأییدیه و تحلیل کلیه اخبار موجود است. یکی از وظایف بسیار دشوار کارکنان اطلاعات در خلال پیدایش بحران‌ها، نیاز ایجاد تعادل برای دقت همراه با پاسخگویی است. قضاوت در تعادل مناسب بین دقت و مصلحت‌اندیشی، نیازمند هماهنگی بسیار نزدیک با طراحان عملیات است تا قدرت واکنش و عکس‌العمل افزایش یابد. اطلاعات، باید تصویری متعادل، کامل و عملی، از محیط عملیاتی دشمن ارائه دهد. این اطلاعات که از منابع و راه‌های مختلف کسب می‌شود، برای کاهش امکان فریب تاکتیکی و سوءتعبیر به کار می‌رود. (ایزدی، ۱۳۸۶، ۱۶)

ب) مرتبط بودن: مرتبط بودن به مفهوم سازگاری اطلاعات با نیازمندی‌های اطلاعاتی سازمان است. اطلاعات و نیازمندی‌های جمع‌آوری باید مستقیماً به تشخیص، طرح‌ریزی، اجرا و ارزیابی عملیات مرتبط باشد. اطلاعات مکتسبه باید بر اقدامات بالقوه، طرح‌ریزی‌شده و جاری سازمان متمرکز باشد. بنابراین باید در هنگام جمع‌آوری اطلاعات عناصر اصلی اخبار و نیازمندی‌های ارائه‌شده از سوی سازمان را در نظر داشت. (ایزدی، ۱۳۸۶، ۱۸)

پ) به‌موقع بودن: به‌موقع بودن به این مفهوم است که اطلاعات تولیدشده باید در زمان نیاز در اختیار تصمیم‌گیران سازمان قرار گیرد. امروزه با پیشرفت فناوری، زمان محدود بوده و بسیار مهم است و ممکن است اطلاعات تولیدشده در صورتی که در وقت ضرورت جهت تصمیم‌گیری در دسترس مسئولین نباشد علاوه بر از دست دادن ارزش خود باعث غافلگیری به‌وسیله دشمن نیز شود. بنابراین حصول اطمینان از مداومت شبکه ارتباطی در طول سامانه اطلاعات اساس ارائه اطلاعات به‌موقع به مصرف‌کننده است. و در کمترین زمان ممکن در اختیار مصرف‌کننده قرار گیرد. (آزاده‌دل، ۱۳۸۲، ۳۱)

ت) قابلیت دسترسی: اخبار و اطلاعات دریافتی باید به‌سادگی در دسترس باشد تا بتواند مورد استفاده قرار گیرد. در اولویت اول اطلاعات باید به‌سادگی قابل‌بازیابی باشد. کارکنان اطلاعات بایستی قادر باشند تا به اطلاعات دسترسی داشته قبل از این‌که اطلاعات را بتوان ارسال، پردازش، استفاده و یا تجزیه و تحلیل نمود. اولویت دوم؛ هم کارکنان اطلاعات و هم مصرف‌کنندگان باید دسترسی مناسب به‌منظور دستیابی و کاربرد اطلاعات داشته باشند. اولویت سوم؛ محصولات اطلاعات، شناسایی و مراقبت باید همیشه در پایین‌ترین سطح ممکن سازگار با حفاظت، طبقه‌بندی شود. متقابلاً برخی اطلاعات نیازمند حفاظت فوق‌العاده است (برای مثال حفاظت منابع و روش‌های حساس و یا حقایقی که دانش مطمئنی را در بردارد). به‌هرحال، تولیدکنندگان اطلاعات باید از طبقه‌بندی بیش‌ازحد اطلاعات پرهیز نموده تا واحدهای عملیاتی بتوانند از اطلاعات به‌موقع بهره‌مند شده و باعث افزایش قدرت واکنش شوند. (دهقانی، ۱۳۸۹، ۳)

سطوح مختلف اطلاعات

اطلاعات مبتنی بر سه سطح اطلاعات در سطح راهبردی، اطلاعات در سطح تاکتیکی و اطلاعات در سطح عملیاتی است.

الف) اطلاعات در سطح راهبردی: اصولاً راهبرد کلی یک کشور، دارای ابعاد مختلف نظامی، سیاسی، اقتصادی و... است. اساساً زمینه بحث راهبرد، مسائل امنیتی است تا اهداف دیگر،

این که توجه طراحان راهبردی، تنها به این امر معطوف است که چگونه می‌توان به نحوی مؤثر از منابع نظامی مشخص، برای تحصیل اهداف سیاسی موردنظر استفاده کرد. پس برای به دست آوردن تفوق بر دشمن، لازم است مجموعه کاملی از ابزارها و وسایل در اختیار اهداف راهبردی قرار گیرند که آگاهی و خبرگیری، گفتاری از این ابزارها را می‌تواند پوشش دهد. بنابراین، برای انتخاب بهترین و مناسب‌ترین وسیله، لازم است که به‌وسیله این ابزار، نقاط ضعف دشمن را شناخت و با قوی کردن خود، زمینه را برای مصون ماندن از حمله دشمن به کمک اصل بازدارندگی فراهم نمود. (دهقانی، ۱۳۸۹، ۳۹)

ب) اطلاعات در سطح عملیاتی

در سطح عملیاتی، اطلاعات به مسئولین سطح عملیاتی و مسئولین سطوح پایین‌تر مستقر در مناطق عملیاتی این امکان را می‌دهد که از نیروهای خود در مقابل انواع تهدیدات دشمن محافظت نماید. علاوه بر آن با کسب اخبار و اطلاعات لازم، محل استقرار و نوع عملیات احتمالی آنان نیز مورد شناسایی واقع می‌شود. اطلاعات در این سطح، بر روی قابلیت‌ها و تمایلات دشمن و استعداد تهاجمی وی تمرکز دارد. (خادم‌دقیق، ۱۳۹۰: ۴۳)

اطلاعات در سطح راهکنشی

اطلاعات راهبردی شامل تجزیه و تحلیل و انتشار مؤثر اخبار و اطلاعاتی می‌شود که مبتنی بر آن، تصمیماتی در سرتاسر ساختار فرماندهی اتخاذ می‌شود. فرماندهان صحنه نبرد برای طرح‌ریزی، هدایت نیروها، ارائه تصویری مشخص و گویا از صحنه‌های نبرد، نیاز به انواع مختلفی از اطلاعات دارند تا با بررسی و تحلیل این اطلاعات، بتوانند با انتقال تصمیمات، طرح‌ها و فرمان‌ها خود به فرماندهان عملیاتی، تفکرات خود را از قوه به فعل تبدیل کنند. اخبار راهبردی از روش‌هایی شامل مراقبت زمینی و هوایی، جاسوسی (اطلاعات انسانی) و شناسایی، انواع گوناگون اطلاعات فنی (مانند اطلاعات سیگنالی یا اطلاعات تصویری، ضداطلاعات، بازجویی، داده‌های حسی به‌دست‌آمده از وسایل هدفیاب یا دید در شب) استحصال می‌گردد. (آزاده‌دل، ۱۳۸۲: ۴۰).

اقتدار اطلاعاتی

اقتدار یک قدرت قانونی و طبیعی تلقی می‌گردد، سازمانها بمثابه ای یک قدرت قانونی مفروض دانسته شده از یک قدرت معمولی متمایز می‌گردد. اقتدار برای موجود شدن و موجودیت یافتن

به یک سازمان که قدرت هر می دارد نیازمند است و چنین سازمان قدرتی باید قانونی تلقی گردد قانونی بودن این قدرت می تواند مبنی بر تقدیس در صورت مذهبی بودن یا حقوق طبیعی استوار باشد. افراد که در این رابطه قدرتی شرکت دارند در مورد پذیرش بدون قید و شرط آن رعایت قوانین به ادامه این قدرت و تداوم سلطه آن کمک می کند. (رحیق اغصان، مارک گلی، ۱۳۸۴، ۳۰). اما در این جستار اقتدار در ارتباط با جامعه اطلاعاتی تبیین می گردد و جامعه اطلاعاتی جامعه‌ای است که برای تولید انواع کالا و خدمات وابستگی عمیقی به کاربرد فناوریهای اطلاعاتی دارد. این جامعه از ویژگیهای خاصی برخوردار بوده و در روند تعامل با حاکمیت شرایط جدیدی را پیش روی حاکمیت ملی در سطح داخلی و خارجی قرار می‌دهد و به تحدید آن می پردازد. لذا با توجه به فرایند ظهور جامعه اطلاعاتی حاکمیت در مفهوم سنتی آن در ابعاد داخلی و خارجی معنایی اساساً صوری و حقوقی پیدا می‌کند و حاکمیت‌ها دیگر نخواهند توانست براحتی بر خلاف مسیر تحولات سیاسی و اقتصادی و فرهنگی جهان تصمیم‌گیری کنند. این توانمندی برای کشورها رویکردی را القا می نماید که به آن اقتدار اطلاعاتی می گویند. مقام معظم رهبری و فرماندهی معزز کل قوا پیرامون اقتدار اطلاعاتی می‌فرمایند:

«واقعاً اگر بگوییم که امروز نفوذ و اقتدار سیاسی در دنیا روی سه پایه استوار است: اول ثروت و امکانات پولی و مالی؛ دوم توانائی‌های علمی و فناورانه؛ سومیش قطعاً توانائی‌های خبری و سلطه‌ی خبری است.» (www.khamenei.ir ۱۳۶۹/۱۲/۲۱)

حضرت علی علیه‌السلام هم می‌فرمایند:

«الْعِلْمُ سُلْطَانٌ، مَنْ وَجَدَهُ صَالِحًا بِهِ، وَمَنْ لَمْ يَجِدْهُ صَالِحًا عَلَيْهِ»

یعنی علم اقتدار است و هر کس آن را به چنگ آورد، می‌تواند تحکیم کند و هر کس که به دست نیاورد بر او غلبه خواهند داشت.

تجزیه و تحلیل

بدیهی است اقتدار اطلاعاتی در جمهوری اسلامی ایران با متغیرهای دفاع فرهنگی، دفاع نظامی، دفاع سیاسی، دفاع اقتصادی سنجیده می‌شود. در این دیدگاه زمینه‌های فکری متعددی دارد. غالب زمینه‌های فکری در این جستار، دیدگاه امام خمینی (ره) می‌باشد

دفاع همه‌جانبه از نگاه امام خمینی (ره)

جدول (۱): دفاع همه‌جانبه از نگاه امام خمینی (ره)

ردیف	عناوین	توضیحات
۱	دفاع فرهنگی	با توجه به رویکرد انسان‌گرای امام خمینی (ره)، می‌توان گفت که فرهنگ و مضامین وابسته به آن، جزء راهبرد دفاعی ایشان است (صحیفه نور، ۱۳۷۸: ج ۶: ۲۳۷ - ۲۳۶). به گمان وی، بهره‌گیری از این منبع نرم‌افزاری قدرت برای دفع تهدید و افزایش امنیت، نیازمند لوازم و شرایط خاصی است. در این مورد می‌توان به نکاتی مانند «ضرورت هماهنگی با پیام‌ها و سازوکارهای فرهنگ اسلام»، «پرهیز از قوم‌مداری فرهنگی» (صحیفه نور، ۱۳۷۸، ج ۶: ۲۸۴ - ۲۸۳) اشاره کرد، که باعث تقویت «هویت» و «خودباوری فرهنگی» خواهد شد (صحیفه نور، ۱۳۷۸، ج ۸: ۱۵۵). در سطح ملی الگوی بهره‌گیری از مؤلفه‌های فرهنگی در عرصه دفاع، از اصول خاصی پیروی می‌کند؛ که برای نمونه می‌توان از «ضرورت تحقق استقلال فرهنگی» (صحیفه نور، ۱۳۷۸، ج ۱۴: ۲۳۴ و ج ۱۷: ۱۱۰ و ج ۲۱: ۱۹۴)؛ سخن گفت. این نوع نگرش دفاعی در سطح فراملی نیز با رهنمودهای خاصی مانند «دعوت از مستضعفان جهان برای پذیرش اسلام» (صحیفه نور، ۱۳۷۸، ج ۱۵: ۱۵۸) و «ماموریت علما و اندیشمندان در سراسر جهان باهدف تحریک جوامع برای مقابله با استیلاطلبی جهانی» (صحیفه نور، ۱۳۷۸، ج ۱۹: ۱۰۲) همراه می‌گردد.
۲	دفاع اقتصادی	در سطح ملی، چارچوب بسیج منابع اقتصادی در مسیر پیشبرد هدف‌های ناظر بر سیاست دفاعی، محورهایی مانند «استقلال اقتصادی مقدمه‌ای بر استقلال سیاسی» (صحیفه نور، ۱۳۷۸، ج ۱۰: ۶۴ - ۶۳ و ج ۱۱: ۲۲۲ و ج ۱۷: ۱۷۵ - ۱۶۹) و «ضرورت مقابله با ترفندهای قدرتهای استکباری درزمینه‌ی چپاول منابع اقتصادی کشور» (صحیفه نور، ۱۳۷۸، ج ۱۴: ۱۵۳ - ۱۵۲ و ج ۱۶: ۳۴ - ۳۳) را در برمی‌گیرد. این معنا در حوزه جهان اسلام به مواردی مانند «بهره‌گیری از اجتماع اسلامی مانند حج برای افشای توطئه‌های اقتصادی استکبار در جهان اسلام» (صحیفه نور، ۱۳۷۸، ج ۱: ۱۵۶) و در عرصه جهان محرومان و مستضعفان نیز به شاخص‌هایی مانند «ترویج و تعمیم خودباوری در جهان مستضعفان درزمینه‌ی امکان حصول به خودکفایی اقتصادی» (صحیفه نور، ۱۳۷۸، ج ۱۴: ۱۹۵ - ۱۹۳) اشاره دارد.
۳	دفاع سیاسی	دفاع در حیطه امور سیاسی، به کارکرد نهادهای سیاسی جامعه در جهت تحقق بالاترین ضریب دفع تهدید و امنیت زایی اطلاق می‌شود. این مبحث در سطح ملی (ایران اسلامی) اصولی مانند «ولایت‌فقیه مانع اصلی در برابر هر نوع آسیب و تهدید» (صحیفه نور، ۱۳۷۸، ج ۱۳: ۲۱۸ و ج ۱۷: ۱۳۸) و «مردم‌گرایی، ضامن مقابله با دشمنان» (صحیفه نور، ۱۳۷۸، ج ۹: ۹۸ و ج ۱۶: ۸) را در برمی‌گیرد. نکته مهم اینکه دامنه این نوع بهره‌گیری از منابع سیاسی در حوزه دفاع، به فضای سیاست‌گذاری خارجی نیز کشیده شده است و مباحثی مانند «پابندی کامل به حفظ استقلال و آزادی، به‌عنوان بنیان سیاست در رابطه با بیگانگان» (صحیفه نور، ۱۳۷۸، ج ۲۰: ۲۳۷) و «برقراری رابطه با کشورهای غربی مسلمان بر اساس میزان دوری آنان از تعدی، پرهیز از اعمال سلطه بر ایران و پذیرش عدالت» (صحیفه نور، ۱۳۷۸، ج ۱۱: ۳۵ و ج ۱۹: ۲۳۴) را مدنظر قرار می‌دهد. در سطح فراملی، دفاع سیاسی درصدد «تبیین خطوط فاصل مشخصی میان جهان اسلام و رساندن فاصله خود از مرز قدرتهای بزرگ جهان است» (صحیفه نور، ۱۳۷۸، ج ۲۰: ۲۳۳) و با «ضرورت ایجاد حکومت بزرگ اسلامی توسط بسیجیان جهان اسلام همراه با هسته‌های مقاومت در برابر شرق و غرب» (صحیفه نور، ۱۳۷۸، ج ۲۱: ۵۳) تجویز می‌شود. در همین خصوص می‌توان به راهکارهایی مانند «قیام ملی در برابر قدرتهای بزرگ» (صحیفه نور، ۱۳۷۸، ج ۱۶: ۳۰)، توجه کرد که «جبهه جهانی محرومان و مستضعفان» مخاطب اصلی آن است.
۴	دفاع نظامی	دامنه تجویزهای نظامی‌گرایانه امام خمینی (ره) که به‌طور مستقیم و صریح الگوی امنیتی - دفاعی مطلوب ایشان را در برمی‌گیرد، مانند موارد پیشین در سطوح گوناگونی قابل تفکیک است. دفاع نظامی در سطح ملی، از اصولی مانند «ضرورت حضور تمامی اقشار جامعه درصحنه دفاع از کشور اسلامی همراه با آمادگی دفاعی لازم» (صحیفه نور، ۱۳۷۸، ج ۱۱: ۲۴۵ - ۲۴۴ و ج ۱۲: ۴۴ و ج ۱۳: ۱۶۵)، «اهتمام خاص به اصل بازدارندگی در جهت خلع سلاح روانی دشمن» (صحیفه نور، ۱۳۷۸، ج ۱۲: ۴۶ - ۴۴ و ج ۱۳: ۶۰ و ج ۱۹: ۱۰۴) پیروی می‌کند. در سطح فراملی و خطاب به جهان اسلام نیز مواردی مانند «ضرورت تشکیل بسیج در سطح جهان اسلام» (صحیفه نور، ۱۳۷۸، ج ۲۱: ۵۳) مطرح شده و در خصوص جبهه جهانی مستضعفان نیز به اصولی مانند «هوشیاری نسبت به ابرقدرت‌ها درزمینه‌ی جنگ آفرینی میان جوامع» (صحیفه نور، ۱۳۷۸، ج ۱۳: ۵۳) توجه دارد.

اقتدار اطلاعاتی در دفاع همه‌جانبه

صاحب‌نظران علم اطلاع‌رسانی، ویژگی‌های متعددی از جامعه اطلاعاتی و ظواهر آن ارائه داده‌اند که مهم‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از:

الف) ویژگی فناوریانه: همگرایی و پیوند میان رایانه و مخابرات، امروزه از واقعیت‌های معمولی زندگی در تمامی اجتماع‌های نوین است که در همه ترجمان‌های زندگی نمایان شده است. نظام تصمیم‌گیری در بخش اعظمی از حوزه‌های واقع در جهان پیشرفته امروز، به نظام‌های پیچیده فناوری اطلاعات و نرم‌افزارهای توانمند وابسته است. (اسعدی، ۱۳۷۶: ۶۱) ویژگی فناوریانه، شرط لازم برای جامعه اطلاعاتی است اما شرط کافی نیست. بر اساس این ویژگی، جامعه اطلاعاتی در اثر توسعه شتابان فناوری اطلاعات ظهور کرده است. این ویژگی دارای چندین خصیصه بوده و نخستین خصیصه آن، تشکیل رسانه‌ها است که نظامی فراگیر، جامع و گسترده را به همراه آورده و مسلط بر حیات بشری است و این خود ترکیبی از فناوری اطلاعاتی، رایانه، دورنگار، چاپگر، ویدئو، ماهواره، تلویزیون و جز آن است.

دومین خصیصه ویژگی فناوریانه، دوسویه بودن آن است که مخاطب را از وضعیتی منفعل خارجی می‌کند و به‌صورت مؤثر در فرایند ارتباط شرکت می‌دهد. رشد اندیشه، پیدایش حق اظهارنظر و حق رأی در نتیجه تمرین برخورد فعال و مسئولانه در زمینه‌های اجتماعی، از آثار ارتباط دوسویه است که نتایج سیاسی و فرهنگی به دنبال دارد. (همان)

سومین خصیصه ویژگی فناوریانه، پویایی و تبدیل‌پذیری است. یعنی ارتباط ازهر جا، با هر کس و در هر حال امکان‌پذیر است که نمونه آن نیز تلفن همراه است. تبدیل‌پذیری به این معناست که امروزه به‌راحتی می‌توان پیام‌ها را از صورتی به صورتی دیگر تبدیل کرد؛ و در نهایت جهان شمول بودن، از مهم‌ترین خصوصیات وسایل ارتباطی نوین است؛ به این معنی که شبکه‌ها به تدریج سراسر سیاره زمین را پوشش می‌دهند و مرزهای سیاسی را درمی‌نوردند. فناوری‌های اطلاعاتی امکان می‌دهند که طراحی و ساخت کالا با بهترین کیفیت و کمترین زمان به‌صورت خودکار انجام پذیرد و خط تولید چنان انعطاف‌پذیر گردد که به‌راحتی بتوان با خط تولید واحدی، چند نوع کالا تولید کرد. (نشاط، ۱۳۸۸: ۴۰)

ب) ویژگی اجتماعی: جامعه اطلاعاتی ساختار جامعه شبکه‌ای و ارتباطات الکترونیکی زندگی اجتماعی را در معرض تحولات عظیم قرار داده است. پیشرفت خیره‌کننده در پردازش، نگهداری و انتقال اطلاعات در واقع به کاربرد فناوری اطلاعاتی در تمام زوایای زندگی اجتماعی انجامیده است. همچنین ارزانی فناوری‌های پردازش و نگهداری اطلاعات موجب شده است تا گستره آن‌ها در ابعاد جهانی وسعت یابد. (عرب انصاری، ۱۳۸۸: ۳۶) از جمله اشتغال، تقسیم‌کار، روابط خانوادگی، ویزای الکترونیکی و ... برای مثال، وقتی مشاغل اطلاعاتی به وجه غالب در میان

مشاغل موجود در جامعه تبدیل می‌شوند. ما به یک جامعه اطلاعاتی دست می‌یابیم. جامعه اطلاعاتی نوع جدیدی از تقسیم‌کار را مطرح می‌کند و در نتیجه مشاغلی از میان می‌رود و مشاغل جدیدی پدید می‌آید. تحول اجتماعی مبتنی بر اطلاعات، شامل تأثیر آزادی تدوین قانون حاکم بر مبادله اطلاعات است که در آن ایجاد شبکه اطلاعات و ارتباطات الکترونیکی می‌تواند به تجدد حیات خانواده و جامعه منجر شود.

انزوای قشر دارای فقر اطلاعاتی در جامعه الکترونیکی به شکل‌گیری مجدد قشر محکوم و ضعیف در جامعه اطلاعاتی که توسط کارفرمایان استثمار می‌شوند و نادیده گرفتن حقوق این قشر در انعقاد قراردادها، بار دیگر به شکل جدیدی بروز می‌نماید. «ماسودا» یکی از متفکران جامعه اطلاعاتی، در سال ۱۹۸۵ به طرح جامعه اطلاعاتی می‌پردازد که در آن محور اصلی ارزش‌های اطلاعاتی بر ارزش‌های مادی غلبه می‌کند و در اقتصاد این جامعه سرمایه اطلاعات و دانش فنی بر سرمایه مواد برتری می‌یابد. (بهشتی، ۱۳۷۶: ۲۵)

ج) ویژگی اقتصادی: در جامعه اطلاعاتی، اطلاعات اقتصادی از مهم‌ترین مباحث اطلاعات است و از مهم‌ترین ابعاد اقتصاد در جهان امروز محسوب می‌شود. به‌گونه‌ای که می‌توان گفت امروزه در بازارهای جهانی، ادامه فعالیت بدون مدد گرفتن از قدرت رایانه و سامانه‌های مخابراتی امکان‌پذیر نیست. (محسنی، ۱۳۸۰: ۴۰)

اقتصاد مبتنی بر اطلاعات در واقع نوعی اقتصاد خدماتی است که با اقتصاد کشاورزی و صنعتی که در زمره اقتصادهای تولیدی هستند، تفاوت اساسی دارد. رویکرد اقتصادی به نقش روزافزون اطلاعات در فرآیند تولید، توزیع و مصرف، به‌ویژه در زمینه‌ی نوآوری و رقابت اشاره دارد. البته ساختار اقتصادی، ناگزیر، خود را با حوزه‌های تازه هماهنگ می‌کند. در این جوامع، اطلاعات منبعی اقتصادی تلقی می‌گردد. (نشاط، ۱۳۸۸: ۴۲) سازمان‌ها برای افزایش کارایی خود، بر استفاده بیشتر از اطلاعات تأکید می‌ورزند تا نوآوری‌ها تقویت گردد، موقعیت اقتصادی و رقابت‌طلبانه آن‌ها بهبود یابد و سبب ارتقای کیفیت ابزارها و خدمات شود.

د) ویژگی سیاسی: تمرکز قدرت، نفوذ سیاسی و تحولات اجتماعی ناشی از اطلاعات، دلیل آشکاری بر مزایا و منافع ایجاد یک‌قطب اطلاعاتی است که سبب تغییرات بنیادین سیاسی از طریق پوشش خبری است. اگر پخش آخرین رویدادها از طریق رسانه‌های همگانی را از نظر «فقر اطلاعاتی» و «غنای اطلاعاتی» بنگریم، پیامد آن، تبدیل جامعه جهانی به دو گروه مخاطبان منفعل، مصرف‌کننده و رسانه‌های جمعی از یکسو و شمار قلیلی از کشورهای برتر و نیز افراد سرآمد کشورها و تولیدکنندگان فعال و کاربران اطلاعات الکترونیکی، از سوی دیگر خواهد بود. (همان)

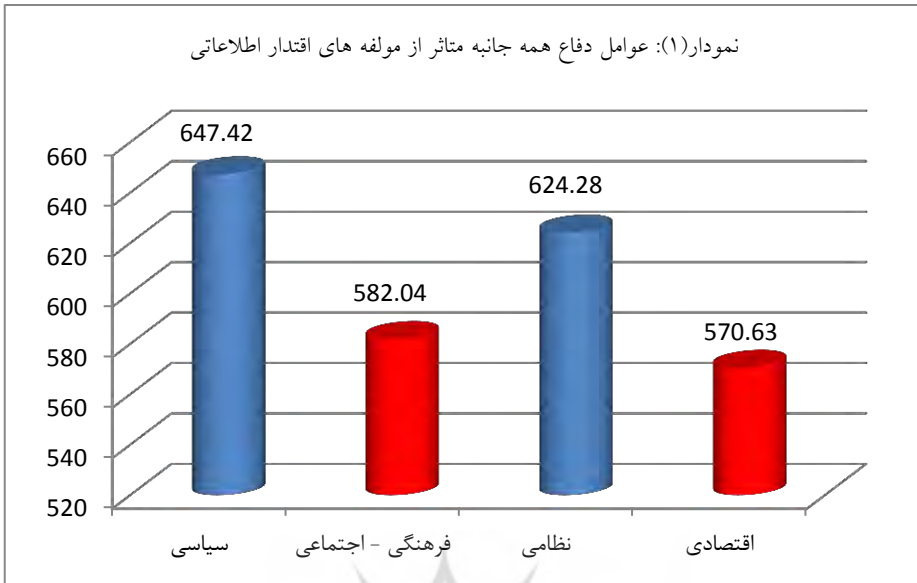
ه) ویژگی فرهنگی: ظهور جامعه اطلاعاتی، تحول عمیقی در ارزش‌های فرهنگی و آداب‌ورسوم ملت‌ها و اقوام و هویت‌ها به وجود آورده و بازیابی و تشخیص هویت آن‌ها در عین حال، با دشواری‌های تازه‌ای مواجه شده است و ما امروزه شاهد ظهور فرهنگ‌های الکترونیکی متفاوتی نیز هستیم. (Martin, 1995: 6) بنابراین آنچه همزمان با پیدایش و توسعه جوامع اطلاعاتی در دنیا مطرح شده، تحمل و مدارای فرهنگی است که ناشی از شناخت بیشتر است. بسیاری از ناظران گرایش که ناشی از شناخت بیشتر است. بسیاری از ناظران گرایش به دیدن نشانه‌های تحول در ارزش‌های فرهنگی به دنبال پیشرفت جامعه اطلاعاتی رادارند، اگرچه باید خاطر نشان کرد که جوامع مختلف واکنش‌های متفاوتی در برابر حضور فناوری‌های پیشرفته دارند و حتی فرهنگ جهانی الکترونیکی مستعد پذیرش تأثیرات محلی و ملی است. در حقیقت آنچه در حال وقوع است، توسعه و تعامل گسترده فرهنگ‌ها است، نه به اصطلاح فرهنگ نوپایی که تحول و تغییر اساسی شیوه زندگی را در سراسر جهان به دنبال داشته باشد. جامعه اطلاعاتی با این ویژگی‌ها، تأثیر شگرفی بر مفاهیم اجتماعی از جمله جنگ گذاشته است. (بهشتی، ۱۳۷۶: ۲۶)

جدول (۲): شاخص‌سازی نقش اقتدار اطلاعاتی در دفاع همه‌جانبه بر اساس مبانی نظری و پیل خبرگی

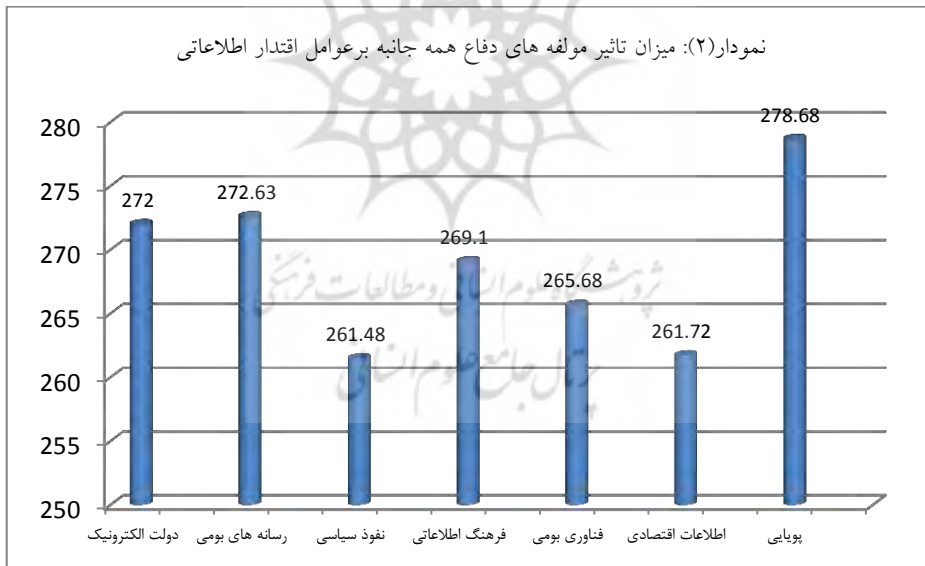
اقتدار اطلاعاتی	فرهنگی - اجتماعی	دفاع همه‌جانبه	ایجاد فرهنگ اطلاعاتی منطبق با تحولات عمیق
			ایجاد شده در ارزش‌های فرهنگی و آداب‌ورسوم ملت‌ها و اقوام و هویت‌ها
	اقتصادی		ایجاد موقعیت اقتصادی متناسب و رقابت‌طلبانه
			بازارهای جهانی با کسب اطلاعات اقتصادی
			به‌روز
	سیاسی		پوشش و تفسیر خبری جهانی با تمرکز بر قدرت، نفوذ سیاسی از طریق به‌کارگیری دولت الکترونیکی جهانی بومی و خوداتکا
			ضرورت هماهنگی با پیام‌ها و سازوکارهای فرهنگ اسلام
			پرهیز از قوم‌مداری فرهنگی
			تقویت «هویت» و «خودباوری فرهنگی»
			ضرورت تحقق استقلال فرهنگی
			استقلال اقتصادی مقدمه‌ای بر استقلال سیاسی
ضرورت مقابله با ترفندهای قدرت‌های استکباری در زمینه چپاول منابع اقتصادی کشور			
ترویج و تعمیم خودباوری و حصول به خودکفایی اقتصادی			
ولایت‌فقیه مانع اصلی در برابر هر نوع آسیب و تهدید			
مردم‌گرایی، ضامن مقابله با دشمنان			
پایبندی کامل به حفظ استقلال و آزادی، به‌عنوان بنیان سیاست در رابطه با بیگانگان			
برقراری رابطه با کشورهای غربی مسلمان بر اساس میزان دوری آنان از تعدی و پرهیز از اعمال سلطه بر ایران و همچنین پذیرش عدالت جهانی			
ضرورت ایجاد حکومت و نظام بزرگ اسلامی			
قیام ملی در برابر قدرت‌های بزرگ و تشکیل جبهه جهانی محرومان و مستضعفان			

الف) سطح تأثیرگذاری عوامل اقتدار اطلاعاتی بر مؤلفه‌های دفاع همه‌جانبه:

ب) سطح تأثیرپذیری عوامل اقتدار اطلاعاتی از مؤلفه‌های دفاع همه‌جانبه

یافته‌ها

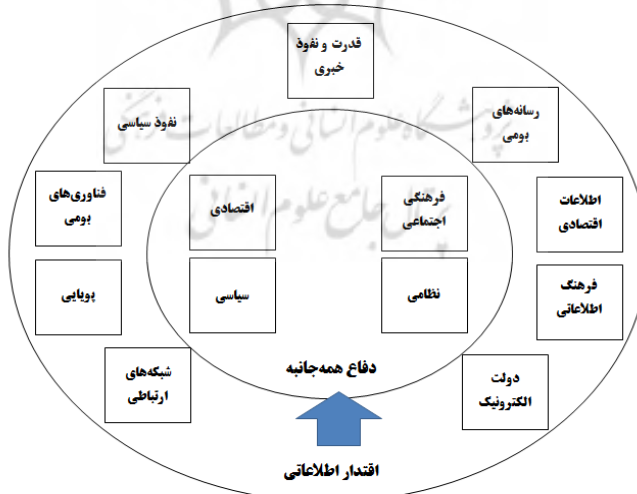
نتیجه‌گیری

بنابر آنچه گذشت، از آنجاکه جوامع اسلامی با جلوه‌ها و سطوح گوناگونی از تهدیدهای درونی و بیرونی مواجه می‌باشند، دامنه اقدام‌ها و رویکردهای مقابله‌گرا خصوصاً در ابعاد اطلاعاتی با این

کانون‌های تهدید را نیز باید از گستردگی و جامعیت خاصی برخوردار باشند. از این زاویه، در برابر «تهدید همه‌جانبه»، نیاز به طراحی و اجرای «دفاع همه‌جانبه» و بالطبع آن اقتدار اطلاعاتی به ضرورتی انکارناپذیر در عرصه برنامه‌ریزی‌های راهبردی تبدیل می‌گردد. نکته بعد به دامنه مؤلفه‌هایی بازمی‌گردد که ابعاد مفهومی و تحلیلی این نوع نگرش دفاعی را در برمی‌گیرند. در واقع، از آنجاکه این حوزه در کشور ما در ابعاد عقیدتی - ژئوپلیتیکی معنا و هویت می‌یابد، گستره مؤلفه‌های یادشده نیز بسیار فراگیر بوده و افزون بر حوزه‌ی نظامی، حوزه‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی را نیز شامل می‌شود. از این زاویه، در کنار توانمندی‌های نظامی که از کارکردی منحصربه‌فرد در عرصه دفاع ملی برخوردار است، نگاه اطلاعاتی به دیگر منابع به‌ظاهر غیرنظامی قدرت ملی نیز از این کارکرد فارغ نبوده و مضامین تهدیدشناسی و دشمن‌ستیزی، همواره در نظام تصمیم‌گیری‌های کشوری دخالت خواهند داشت.

با توجه به نظر خبرگان؛ بالاترین سطح تاثیرگذاری دفاع همه‌جانبه بر مؤلفه‌های اقتدار اطلاعاتی در حوزه‌های سیاسی - نظامی بوده که این مؤلفه‌ها در مباحثی همچون پویایی اطلاعاتی، رسانه‌های بومی، دولت الکترونیک و فرهنگ‌سازی اطلاعاتی بسیار حائز اهمیت و قابل‌توجه است و می‌بایست سرمایه‌گذاری‌های ملی در این حوزه‌ها به‌منظور تحقق اقتدار اطلاعاتی در دفاع همه‌جانبه برنامه‌ریزی و تبیین گردد. بنابراین الگوی اقتدار اطلاعاتی در دفاع همه‌جانبه به شرح ذیل است:

شکل (۱): الگوی اقتدار اطلاعاتی در دفاع همه‌جانبه

منابع و مأخذ

منابع فارسی:

- آزاده دل، رمضانعلی (۱۳۸۵)، مقاله مروری بر سامانه‌های اطلاعات در C4-I، همایش فرماندهی و کنترل، تهران، دانشگاه صنعتی مالک اشتر.
- اسعدی، محمود (۱۳۸۷)، *جامعه اطلاعاتی، نظریه‌ها، چالش‌ها و فرصت‌ها*، مجله تدبیر، شماره ۱۹۴.
- آقاجانی، احمد؛ عسگری، محمود (۱۳۹۰)، چپستی و الزام‌های دفاع همه‌جانبه، ماهنامه اطلاعات راهبردی، سال نهم، شماره ۱۰۴، ۲۵ - ۹.
- ایزدی، رضا (۱۳۸۶)، *طرح‌ریزی نوین اطلاعات در نهجا*، تهران، انتشارات دافوس آجا.
- بخشایش، محمدرضا (۱۳۷۶)، *پایان‌نامه کارشناسی بررسی جامعه اطلاعاتی ایران*، تهران، انتشارات دانشکده اطلاعات.
- بهشتی، ملوک‌السادات (۱۳۶۷)، *جامعه اطلاعاتی و توسعه، نشریه مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران*، دوره دوازدهم، شماره ۳.
- خادم دقیق، امیر هوشنگ (۱۳۹۰)، *پایان‌نامه بررسی تفسیر اتوماتیک تهدیدات در تصاویر ماهواره‌ای و امکان‌سنجی تولید نرم‌افزار هوشمند تفسیر عکس*، دانشگاه علوم و فنون فارابی.
- دهقانی، عباس (۱۳۸۹)، *طرح‌ریزی اطلاعاتی در نیروی هوایی*، تهران، انتشارات دانشگاه هوایی.
- رشاد، افسانه (۱۳۸۸)، «*آماد و پشتیبانی در عصر جداسازی حوزه‌های ژئوپلیتیکی*»، فصلنامه راهبرد دفاعی، سال هفتم، شماره ۲۶.
- رهنما، هدف‌یابی آمریکا (۲۰۰۹).
- عرب انصاری، مهدی (۱۳۸۸)، *نقش مؤثر مدیریت اطلاعات در سازمان*، فصلنامه دانش حفاظتی و امنیتی، شماره ۱۱، تهران، انتشارات حدیث کوثر.
- علی رحیق اغصان، دانشنامه علم سیاست با همکاری دکتر مارک گلی، انتشارات صبا، ۱۳۸۴، ص ۳۰ چاپ اول.
- محسنی، منوچهر (۱۳۸۰)، *جامعه‌شناسی جامعه اطلاعاتی*، تهران، نشر دپدار.
- مرادبان، محسن (۱۳۸۵)، *درآمدی بر ابعاد و مظاهر تهدیدات*، تهران، انتشارات راشا.
- مرادبان، محسن (۱۳۸۷)، *شاخص‌های اصلی سنجش قدرت نظامی کشورها*، ارائه‌شده در کنگره سراسر اقتدار عملی - اقتدار ملی، تهران.
- مزینانی، احمد، عباس زاده، مهدی (۱۳۸۹)، *عوامل مؤثر در تحقق اشراف اطلاعاتی*، تهران، انتشارات دانشکده اطلاعات، چاپ اول.
- نشاط، نرگس (۱۳۸۸)، *آشنایی با جامعه اطلاعاتی*: www.hamshahri.org/news-40839.aspx.

- هدایت، فرزین (۱۳۸۷)، مدار/اطلاعاتی، تهران، انتشارات مرکز آموزش شهید صیاد شیرازی.
- هیل، مایکل (۱۳۸۱)، تأثیر اطلاعات بر جامعه، ترجمه محسن نو کاریزی، تهران، انتشارات چاپار،

- Beniger, James R. (1986). The Control Revolution: Technological and Economic Origins of the Information Society. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Martin, W.J, (1995), The Global information Society, Aslib Gower.

